

Ключові слова: Л. С. Виготський, культура, джерелознавча база, культурно-історична теорія, архівні дослідження.

Summary

Sabadash S. Scientific heritage of L. S. Vygotskiy in the context of culture-creative processes: the historiography of the problem

The article views the historiographical aspect of the scientific and theoretical heritage by the famous scientist Lev Vygotskiy. The attention is focused on the works of his followers and archeological researches, which consider cultural component by Lev Vygotskiy heritage. It's marked that in the context of the cultural issue his works haven't been investigated though their research has a great potential.

Key words: Lev Vygotskiy, culture, source base, cultural and historical theory, archeological research.

Аннотация

Сабадаш С.Ю. Научное наследие Л. С. Выготского в контексте культурно-образующих процессов: историография проблемы

Анализируется источниковедческий аспект научно-теоретического наследия Л. С. Выготского. Рассматриваются работы его последователей и архивные исследования, выделяется культурологическая составляющая научного наследия Л. С. Выготского. Отмечается отсутствие исследований его трудов в контексте культурологии, а также необходимость проведения такого исследования.

Ключевые слова: Л. С. Выготский, культура, источниковедческая база, культурно-историческая теория, архивные исследования.

Надійшла до редакції 11.11.2014 р.

УДК 929 Перетц (045)

Н.В. Стахієва

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА У ДОСЛІДЖЕННЯХ В.М. ПЕРЕТЦА

У сучасному світі розвиток культури набуває пріоритетного значення, адже підтримка самотутніх культур різних народів, розвиток взаєморозуміння, взаємовпливу та збагачення культур, а також збереження культурної спадщини є чинниками національної самосвідомості та цілісності людського буття. В цьому контексті особливою актуальністю набуває звернення до культурної складової людської діяльності, а також творчого доробку дослідників минувшини. Вагомий внесок у скарбницю культурного надбання зробив учений, академік – Володимир Миколайович Перетц (1870-1935 рр.), діяльність якого пов'язана з дослідженням, збереженням та популяризацією культурних пам'яток.

Проблема творчого доробку В. Перетца опосередковано порушувалось у публікаціях історико-філологічного відділу УАН, працях науковців В. Адріанової-Перетц, М. Гудзю, Л. Дмитрієва, А. Дьоміна, В. Кречотень, Л. Махновця, С. Росовецького, О. Сліпущко, Н. Солонської та ін. Однак, наявні праці мають філологічне спрямування та не висвітлюють проблему творчої спадщини науковця з культурологічної точки зору. Разом із тим, цей внесок сьогодні має не лише історіографічне, а й науково-практичне значення для усвідомлення історико-культурної спадщини. Отже, *мета статті* полягає у висвітленні культурно-мистецької спадщини в творчому доробку В. Перетца.

Дослідження проблем культурної спадщини у науковому доробку В. Перетца продиктовано тим, що є необхідність зберігати для мистецтва й науки віцілі пам'ятки творчості людини. Пізнання світу, засвоєння дійсності людиною поєднувалося з формуванням її художньо-образного мислення. Погляд на світ і осягнення його сутності людство прагнуло реалізувати у фольклорі, мові, літературі, релігії, мистецтві. Саме різноманіття форм прояву людської свідомості лягло в основу дослідницької роботи видатного вченого. Отже, предметом дослідження та наукових пошуків ученого став прояв творчості людини в її культурному різноманітті, що виражений у духовній та матеріальній культурі. Тобто мова й писемність, релігійно-філософські погляди, витвори мистецтва, освіта й виховання, побут і звичаї, свята й обряди, традиції та ритуали (націєтворчі елементи) – все, що є проявом творчої ініціативи та діяльності людини. Звернення до чого дозволяє повніше і глибше зрозуміти специфіку культурного цілого.

Так у наукове поле зору дослідника увійшли проблеми вивчення пам'яток народної творчості та літератури (казки, прислів'я, приказки, пісні, вірші, балади, думи, легенди, сказання), культури Давньої Русі, утворення різних релігійних течій в історії культури, дослідження пам'яток християнської драматичної літератури, теорії та історії театру, вивчення історії предметів давності, що висвітлюють історію матеріальної культури, а разом із тим мистецтва (пам'ятки мідного лиття) та ін. На такий тематичний універсалізм наукових поглядів дослідника вказують його численні праці, в які включено не лише авторські роздуми стосовно досліджуваних явищ, а й фактологічний матеріал, що є свідченням й відображенням дійсності того чи іншого культурного періоду.

Джерелами, що слугували ґрунтом для наукових досліджень, були літописи, перекладна література, анонімні твори, рукописи й стародруки, видобуті з давньосховищ.

Зупинимось на більш детальному тематичному розгляді культурно-мистецької спадщини, відображеної у дослідженнях науковця. Із початку наукової діяльності В. Перетц розшукував, аналізував народні пісні, що чув у селах та записував їх, зберігаючи усі особливості говірки, з поясненнями та наводячи варіанти з друкованих видань. Він зазначив, що у межах Тихвінського та Крестецького повітів ним записано 600 приспівок або «сбирушек» (сучасне – частушок). Ґрунтовну роботу було проведено ним стосовно аналізу пісень та виявлення їх взаємозв'язків і взаємовпливів із народною творчістю різних народів. Ці результати він опублікував у зазначених статтях, а згодом цей матеріал став частиною багатотомної фундаментальної праці [31; 9; 33; 12].

До кола інтересів дослідника входили також казки, яким він присвятив відповідну статтю. Проаналізувавши матеріали, він дійшов висновку, що на сюжетну лінію повістей та казок мали вплив Схід, Візантія та Західна Європа через Польщу. Автор виявив запозичення з візантійського та західного джерела, а так само «залишки давнього руського і навіть загальнослов'янського побуту» [19].

Продовжуючи роботу над дослідженням народної творчості, В. Перетц опублікував працю «Із історії прислів'я. Історико-літературні замітки та матеріали», в якій звертався до фацецій що у різноманітних переробках «обійшли усю європейську літературу» [10]. Він охарактеризував з історико-культурної точки зору виникнення та розвиток виразів. Визначив вплив Польщі на їх історію. Багато питань щодо народної творчості дослідником також оприлюднене в його фундаментальних працях «Історико-літературні дослідження та матеріали», що складаються з трьох томів та чотирьох частин [15].

Досліджуючи народну творчість, науковець студіював й давньоруське письменство, його апокрифи. Так, друком вийшли перший том «Матеріалів до історії апокрифів та легенд» [22]. У цій роботі науковець дослідив багато матеріалу щодо візантійської та слов'яно-руської літератури, що стосується народних поглядів великорусів, українців і білорусів. Він охарактеризував давні людські уявлення щодо вірувань у природні явища й прагнення людей встановити зв'язок подій життя з явищами природи й отримати відомості про майбутнє.

Поєднання усної та письмової творчості відображено у найдавнішій пам'ятці «Слово о полку Ігоревім», дослідженню якої В. Перетц приділяв багато уваги. Вінцем його досліджень стала праця «Слово о полку Ігоревім. Пам'ятка феодальної України-Русі XII віку» [32], яка, за влучним висловом Л. Махновця, «підсумувала більш ніж столітні досягнення літературознавчої та інших наук і багаторічну працю самого автора над найвидатнішою пам'яткою літератури Київської Русі» [2; 59].

Питання української народної поезії були відображені у роботі «Малоруські вірші та пісні у записах XVI-XVIII ст.» [21], що опублікована у двох томах і містить величезну кількість документального віршового матеріалу – ліричних, історичних, гумористичних, сатиричних, духовних та іншого. Українським думам присвячено окрему публікацію [5]. Українську літературну творчість В. Перетц досліджував, працюючи над пам'ятками давньої перекладної української літератури. Цій проблемі присвячені також його 15 розвідок, виданих у чотирьох випусках [13; 14]. Його праці містять невідомі до цього пам'ятки, що висвітлюють літературне життя старої України: про виникнення Учительських Євангелій у XVI ст., про ставлення І. Вишенського до сучасної йому польської літератури, аналіз «Тестаменту царя Василя» в українських перекладах, про переклад «Лоствиці» І. Синайського та творів Н. Синайського в українських перекладах XVII ст., про український переклад Печерського Патерика, нові дані до історії української повісті XVII ст. й вірші Харківського архимандрита Онуфрія початку XVIII ст. До цих робіт додаються його дослідження про українські Синоскарі у Київській та Львівській Тріадах XVI-XVIII ст. й замітки щодо української паралелі до повісті про Горе-Злочастіє та «Ще раз дума про Олексія Поповича». Ним опрацьовано та опубліковано матеріали щодо Четі 1489 р., «Просвітителя» Йосифа Саніна в українському перекладі початку XVII ст., знайденого ним українського перекладу кінця XVII – початку XVIII ст., дев'яти пісень «звільненого Єрусалиму» Т. Тасо, як нового факту в історії української літератури вказаного періоду.

Досліднику належать праці, присвячені літературному руху в Україні у XV ст., питанням української антології 1670-1680 років, у т.ч. віршам оригінального барочного українського поета І. Величковського, перегляду аґіографічного матеріалу давньоруських князівських житій в українських перекладах XVII ст., огляду невиданих творів митрополита П. Могили, спостереженням над українським віршеписанням XVI-XVII ст., матеріалам щодо західноукраїнського збірника – угро-руський пісняр початку XVIII ст., досвіду характеристики суспільної та побутової моралі в українській літературі XVII ст.

Серед хронологічних меж досліджень В. Перетца можна виділити добу, культурна складова якої відображена у роботах науковця найбільш повно. Так, до кола інтересів ученого увійшла культура доби Давньої Русі, фрагментарно й опосередковано висвітлена у багатьох дослідженнях В. Перетца, але більш сконцентровано й тематично інформацію щодо цього періоду представлено у серії робіт «Відомості щодо античного світу в Давній Русі XI-XIV ст.» з 1917-1919 рр. та «Освіченість (Давньої Русі)» [26]. Так, через дослідження й аналіз форм прояву творчості людини, науковець отримував відомості про витоки культурного різноманіття, відстежував змішування культур, їх взаємовплив та збагачення. Не оминули дослідника проблеми й релігійного характеру, відображені у пам'ятках давнини. У праці «До питання про час виникнення хлистовщини» В. Перетц розглядає виникнення різних релігійних сект як одне з подій історії культури. Він пише: «У історії руської культури одним із крупних подій є утворення різних релігійних сект; у середні віки руської освіченості – тільки виникнення сект та ересей можемо ми виміряти й визначити відомий розумовий

рух серед майже двохсотлітнього застою» [17; 117]. Дослідження релігійної спрямованості також продовжуються й перетинаються в інших його публікаціях [24, 8, 13-15]. Студії над південно-західним письменством та знахідка невідомих праць архієпископа Лазаря Барановича «Filar Wiary», «Ksiega Smerci» [35] сприяли дослідом В. Перетца над роботами цього богослова й проповідника. Дослідник приділив також увагу найдавнішому богослову. Таким чином, можемо констатувати, що науковець прагнув всебічно дослідити творчу ініціативну діяльність людини, її витoki та історичну динаміку розвитку.

Серед культурних явищ особливо привернули до себе увагу дослідника проблеми теорії та історії театру. Питання щодо естетики давнього театру виникли у перших теоретичних статтях й залишалися у центрі уваги до кінця життя. «В. Перетцем... були намічені нові підходи та нові проблеми історії раннього руського театру у цілому. Насамперед В. Перетц поставив питання про естетичні особливості старовинної руської драматургії» [28; 493]. В. Перетц досліджував взаємовпливи стилів того часу. Головні літературні риси п'єс руського театру XVII – першої половини XVIII ст. були вказані В. Перетцем у серії його робіт «Нариси з історії поетичного стилю в Росії» [28], та протягом понад п'ятнадцять років їх характеристика розширювалася й поглиблювалася.

«Ним були прийняті оригінальні спроби виявлення теоретичних понять руських авторів та читачів щодо драми в до сумароковський період руського театру (за поетиками та рідкими друкованими виданнями), були зібрані спостереження над театральними ефектами того часу» [28; 494-495]. В. Перетц розглядав театральні постановки як схематичний засіб втілення авторського уявлення щодо тодішнього життя, яке було «не складним й комбінувало ряд варіацій в одному зачарованому колі» [28]. Він наголошував на необхідності сконцентрувати увагу на сюжетності драми, стилі п'єс, безпосередньо на театральній їх стороні, вивчення прийомів гри акторів та їх взаємодії з глядачами. «Тут історик театру стикається з істориком культури взагалі, з психологом», – помічав В. Перетц [23].

У статті «Театральні ефекти в старовинному українському театрі» [4] академік дав аналіз театральним явищам на основі текстів й ремарок, показав естетичну дійовість старовинного театру. А. Дьомін писав про роботи академіка: «Статті, що коментують, здавалося б, окремі пам'ятки, під пером В. Перетца перетворюються у невеликі роботи з історії руського театру» [28; 493].

Протягом багатьох років науковець розшукував і публікував пам'ятки давнього театру. Результатом цих досліджень стала праця «До історії польського і російського народного театру» [18], надрукована у кількох випусках, де у супроводі до розвідок опубліковано український матеріал – інтермедії, діалоги тощо. В. Перетц дослідив проблеми походження руського театру та драматургії. Ним досліджена п'єса «Акт о Сарпіді, дуксі Асирійським» [6]. Його стаття дає характеристику руської драматургії Петровського часу. «Це був новий жанр наукових робіт про драматургію, немислимий за часів М. С. Тихонравова та принципово відмінний від простого видання або вузького коментування пам'ятки. Цикли нумеровані та нумеровані серії статей В. М. Перетца були покликані слугувати безпосередньою основою, перехідною формою доцільною, але більш глибокою, ніж тихонравівська, роботі щодо історії руського театру та драматургії» – зазначав А. Дьомін [28; 493]. Зростаюча кількість досліджуваних п'єс старовинного театру викликала потребу у перегляді принципів положень, на яких будувалась історія театру. Цим пояснюється поява роботи В. Перетца «Декілька думок про старовинний руський театр» [23] та збірника «Старовинний театр у Росії» [36], де ним опубліковано три роботи: «До постановки вивчення старовинного театру в Росії», «Театр в Росії 250 років тому» і «Італійська інтермедія 1730-х років у віршованому російською перекладі».

Стосовно українського матеріалу академіку належать праці «Нова праця з історії українського театру» [25], замітка «Найдавніша згадка про театр на Україні» [3], «Український діалог і трени на Успіня Богородиці» [34] та ін.

Таким чином, у працях В. Перетца проблема виникнення та розвитку театрального мистецтва розглядалась у контексті багатьох зв'язків, впливів і взаємодій.

Від 1890 р. діяльність В. Перетца була пов'язана з мистецтвом, що знайшла своє відображення у відповідних публікаціях: «Джерела давньоруського мистецтва» (1899 р.) [16], «До історії українського мистецтва» (1905 р.) [20] та ін. [11, 29, 7]. На основі монастирських документів 1776-1777 рр. дослідником опубліковані праці, присвячені опису церковного посуду та портретів, що знаходилися в Києво-Межигірському монастирі та їх мистецтвознавчій оцінці.

Висвітлюючи історію матеріальної культури, дослідник зосередив увагу на пам'ятках мідного лиття. Цей інтерес викликаний тим, що ці пам'ятки він відносив до таких, що «мовчать про минуле» предметів давньоруського матеріального виробництва, а разом із тим мистецтва [27; 3]. Він вважав, що до пам'яток побуту несправедливо починають звертатися лише тоді, коли вони гинуть, стають давниною, мертвими реліктами минулого життя, предметами більш антикварними, ніж музейними. Тому вчений узявся «оживити» ці релікти, відобразивши їх під іншим кутом зору. Оскільки ставлення до них донедавна визначалось «ринковою цінністю, а не значенням для історії побуту, промисловості та мистецтва» [27; 3]. Результати його дослідження було висвітлено у праці «Про деякі підстави для датування давньоруського мідного лиття» [27].

Виходячи з наведеного матеріалу в його роботі, отримано відомості про стан культурного розвитку цієї доби, її мистецьких вподобань та взаємовпливів. Для можливості порівняльного аналізу ним було датовано періоди розвитку предметів мідного лиття. Він зазначав: «Досліджуючи долі мідного лиття, спостерігаємо в його історії на ґрунті давньої України-Русі та Московської Русі єдиний процес, що залежить від росту культури у різних класах суспільства: феодалне суспільство у момент свого формування та на вершині розвитку, як і в

галузі інших явищ мистецтва, обумовлює створення пам'яток лиття, що відповідають його потребам та економічним можливостям» [27; 52]. Тобто, класові зміни у суспільстві безпосередньо впливали на витвори мистецтва, що влучно відобразив дослідник. Він писав: «Матеріалом слугує золото та срібло; засіб прикрашення – емаль вищої якості, що може змагатися з візантійською» У середньому періоді «виникає на художньому та побутовому фронті боротьба зі старовиною, не так, як в галузі тематики, наскільки у галузі художнього оформлення перш відомих тем, а також, звичайно, і через внесення нових композицій. Змінюється і техніка виливки, що накладає свою печать на вироби XV-XVII ст.» [27; 52–53]. Особливого значення набували вироби, що позичали свої сюжети не з монументального візантійського живопису фресок та мозаїк, а з вже широко розвинутого іконопису на дерев'яній дошці [27; 53]. Так, В. Перетц надав відомості про матеріал, що використовувався при створенні виробів мистецтва, тематику, техніку й засоби художнього оформлення.

Характеризуючи мистецькі вподобання в контексті взаємозв'язків та взаємовпливів, він констатував, що процес розвитку у різних галузях мистецтва не буває ізольованим. Стосовно мідних витворів мистецтва, дослідник відстежив еволюцію характерних рис виробів у культурно-історичній ретроспективі. Він зазначив, що «у ранніх виробах, відомих на Русі, спостерігається все те, що є характерним для монументального живопису, тобто абстрактність форми, відсутність емоційності, усілякого «візерунства», фронтальність зображень, а також специфічна риса лиття – його опуклість, скульптурність. Ці риси спостерігалися до половини XIV ст. або декілька пізніше у залежності від сили нових віянь та руху процесу реорганізації суспільства. Середня епоха, з початку XV ст. до кінця XVII та частково XVIII ст., має характерною особливістю не скульптурну, а живописну пластику; це епоха, де переважають московські майстри; на перевагу давньому періоду – зростає кількість сюжетів, їх розробка урізноманітнюється при сприянні Заходу, з'являється своєрідна орнаментика; змінюється й техніка вичинки мідно літних предметів. Пізніша епоха, XVIII та XIX ст., у сутності нічого не вносять у тематику лиття, якщо не зважати на небагато зображень канонізованих за цей час святих, а у галузі техніки – розвивають прийом більш ретельної обробки деталей, вносять разом із тим орнамент ремісничого характеру, що нагадує типографські прикраси XVIII ст., а у більш багатих виробах – користуються орнаментом епохи Людовика XVI» [27; 52]. Так, В. Перетц дослідив основні характерні риси мистецтва Давньої Русі на прикладі виробів матеріального виробництва, мідного лиття. Відстежив чинники, що впливали на їх видову різноманітність. Виходячи з цього, про В. М. Перетца можна говорити не лише як про відомого філолога, історика давнини, а ще й як досвідченого мистецтвознавця.

Таким чином, підсумовуючи викладене, можна констатувати, що творча ініціативна діяльність людини втілена у фольклорі, мові, літературі, мистецтві та інших формах, була предметом наукових досліджень вченого. Автентичні дані він отримувач вивчаючи історичні джерела (літописи, перекладна література, анонімні твори, рукописи й стародруки), видобуті з давньосховищ. Отже, його діяльність була пов'язана з розшукуванням, збиранням, обробкою, аналізом та публікацією стародавніх пам'яток культури. Розвідки вченого характеризуються тематичною простотою та насиченістю фактичних даних. Наукові праці дослідника містять багато цінного матеріалу, що відображає багатогранність культури, її витoki й історичну динаміку розвитку. «Завдяки інтенсивній та самовідданій роботі, було винайдено багато складових в еволюції словесного мистецтва давності, визначено культурно-історичне значення ряду пам'яток» – писав В. Перетц [30; 139]. Так, завдяки творчому доробку видатного вченого у науковий обіг було введено новий, невідомий матеріал, збережено й опубліковано документальні свідчення історичного процесу, в якому втілюється духовний зміст епохи, її культурно-мистецькі досягнення.

Список використаної літератури

1. *Демин А. С.* Труды В. Н. Перетца по истории русского театра / А. С. Демин // Древнерусская литература : опыт типологии с XI по середину XVIII вв. от Иллариона до Ломоносова / отв. ред. В. П. Гребенюк. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – С. 489–499.
2. *Махновець Л.* Володимир Перетц : (До 100-річчя від дня народження корифея рос. та укр. філології) / Л. Махновець // Рад. літературознавство. – 1970. – № 1. – С. 52–60.
3. *Перетц В. М.* Найдавніша згадка про театр на Україні // Україна / під заг. ред. М. Грушевського. – К. : Державне Вид-во України, 1924, кн. 1–2. – С. 14–15.
4. *Перетц В. М.* Театральні ефекти в старовинному українському театрі / В. М. Перетц // Україна, 1926. – Кн. 2. – С. 16–33.
5. *Перетц В. М.* Українські думи / В. М. Перетц // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т. 38. – № 4. – С. 22–30.
6. *Перетц В. Н.* Акт о Сарпиде, дуксе Ассирийском (Из истории театра эпохи Петра I) / В. Н. Перетц // Известия отделения русского языка и словесности Российской АН, 1921. – Т. XXVI. – С. 103–123.
7. *Перетц В. Н.* Былая старина Межигорского монастыря / В. Н. Перетц // Археологическая летопись Южной России. – 1905. – №1/2.
8. *Перетц В. Н.* Властотворный образ человеколюбия Божия. Сочинение иеромонаха Митрофана Довгалевского, 1737 / В. Н. Перетц. – СПб, 1899. – 24 с.
9. *Перетц В. Н.* Игра со вьюном / В. Н. Перетц // Живая старина. – Вып. II (март). – С. 162–167.
10. *Перетц В. Н.* Из истории пословицы. Историко-литературные заметки и материалы / В. Н. Перетц // Журнал Министерства народного просвещения. – СПб. : Типогр. В. С. Балашева и К, 1898. – Ч. CCCXVII. Правительственные распоряжения. – С. 104–117.

11. **Перетц В. Н.** Из надписей на старинных иконах / В. Н. Перетц // Археологическая летопись Южной России, 1905 – № 1-2. – С. 42–45.
12. **Перетц В. Н.** Искажения в современной народной песне / В. Н. Перетц // Библиограф. – № 12. – С. 413–418.
13. **Перетц В. Н.** Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI-XVIII веков / В. Н. Перетц. – Л. : Изд-во АН СССР, 1926–1929. – Т. 1. Вып. 1–3.
14. **Перетц В. Н.** Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI-XVIII веков / отв. ред. Д. С. Лихачев. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1962. – 256 с.
15. **Перетц В. Н.** Историко-литературные исследования и материалы : Т. 1-3 / В. Н. Перетц. – СПб : тип. Ф. Вайсберга и П. Гершунина, 1900-1902. – 4 ч.
16. **Перетц В. Н.** Источники древнерусского искусства / В. Н. Перетц // Северный курьер, 1899. – № 18.
17. **Перетц В. Н.** К вопросу о времени возникновения хлыстовщины // Этнографическое обозрение / под ред. Н. А. Янчука. – М. : Типо-лит. К. О. Александрова, 1898. – № 2, кн. XXXVII. – С. 117–120.
18. **Перетц В. Н.** К истории польского и русского народного театра. (Несколько интермедий XVII-XVIII столетий) / В. Н. Перетц // Известия Отделения русского языка и словесности Императорской Академии наук. – СПб., 1905. – Т. X., кн. 1–2.
19. **Перетц В. Н.** К истории русской народной сказки. Сравнительные этюды / В. Н. Перетц. – СПб : Типография Кондора Гольдберга, 1894. – 37 с.
20. **Перетц В. Н.** К истории украинского искусства / В. Н. Перетц // Археологическая летопись Южной России, 1905. – № 1/2. – С. 45–48.
21. **Перетц В. Н.** Малорусские вирши и песни в записях XVI–XVIII вв. : [Вып. 1–2] / В. Н. Перетц. – СПб : Тип. Имп. Акад. наук. – 2 т.
22. **Перетц В. Н.** Материалы к истории апокрифа и легенды / В. Н. Перетц. – СПб. : Типография Императорской Академии Наук, 1899. – 2 т.
23. **Перетц В. Н.** Несколько мыслей о старинном русском театре / В. Н. Перетц // Ежегодник Петроградских государственных театров. Сезон 1918–1919 / под ред. А. С. Полякова. – Пгр., 1920 (на обложке 1922 г.). – С. 217–225.
24. **Перетц В. Н.** Новые труды о «жидовствующих» XV в. и их литературе. Критико-библиографический обзор / В. Н. Перетц. – К. : Типография Императорского ун-та Св. Владимира, 1908. – 43 с.
25. **Перетц В. Н.** Новый труд по истории украинского театра / В. Н. Перетц. – СПб. : Сенатская типография, 1911. – 42 с.
26. **Перетц В. Н.** Образованность (Древней Руси) / В. Н. Перетц // Русская история в очерках и статьях / под ред. М. В. Довнар-Запольского. – М. : Типо-литография И. Люндорф, 1910. – Т. 1. – С. 461–479.
27. **Перетц В. Н.** О некоторых основаниях для датировки древнерусского медного литья / В. Н. Перетц // Известия Государственной Академии истории материальной культуры. – Л. : Изд-во ГАИМК, 1933. – Вып. 73. – 53 с.
28. **Перетц В. Н.** Очерки по истории поэтического стиля в России : (Эпоха Петра Великого и начало XVIII ст.) / В. Н. Перетц. – СПб : Сенат. тип., 1905-1907. – 2 т. Ч. 1–8.
29. **Перетц В. Н.** Потиры Киево-Межигорского монастыря по данным 1777 г. / В. Н. Перетц. – К. : Тип. Н. А. Гирич, 1905. – 8 с.
30. **Перетц В. Н.** Работы по истории русской и украинской литературы / В. Н. Перетц // Академия наук СССР за десять лет. 1917–1927 / ред. А. Е. Ферсман. – Л. : Изд-во АН СССР, 1927. – С. 123–139.
31. **Перетц В. Н.** Русский Соловей / В. Н. Перетц // Киевская старина. – К. : Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1892. – Т. XXXVII, № 6 (июнь). – С. 459–474.
32. **Перетц В. Н.** Слово о полку Игоревім. Пам'ятка феодальної України-Руси XII віку. Вступ. Текст. Коментар / В. Перетц. – К. : З друкарні Укр. Акад. наук, 1926. – 357 с.
33. **Перетц В. Н.** Современная русская народная песня. Сравнительные этюды / В. Н. Перетц. – СПб : Типо-литография и фототипія В. И. Штейна, 1893. – 51 с.
34. **Перетц В. Н.** Украинский диалог и трены на усение Богородицы / В. Н. Перетц. – СПб : Тип. Имерат. Акад. наук, 1913. – 9 с.
35. **Перетц В. Н.** «Filar Wiary» и «Ksiega Smerci», архиеп. Лазаря Барановича / В. Н. Перетц. – К. : Типография Императорского ун-та св. Владимира, Н. Т. Корчак-Новицкого, 1898. – 35 с.
36. **Старинный театр в России XVII–VIII вв.** : сб. ст. / под ред. В. Н. Перетца ; Рос. ин-т истории искусств. – СПб : Academia, 1923. – С. 7–33.

Резюме

Стаття присвячена актуальній проблемі сучасності, яка порушує питання щодо культурно-мистецької спадщини у контексті творчої діяльності людини. Проаналізовано науковий доробок ученого, академіка – Володимира Миколайовича Перетца.

Ключові слова: В. М. Перетц, культура, культурно-мистецька спадщина, культурні пам'ятки, творчість.

Summary

Stahiyeva N. Cultural and artistic heritage in studies of V. M. Peretz

The article is devoted to the actual problem of our time, which raises questions about cultural heritage in the context of human creativity. Analyzes creative heritage of the scientist, academician – Vladimir Nikolaevich Peretz.

Keywords: V. Peretz, culture, cultural and artificial heritage, cultural monuments, creation.

Аннотация

Стахивева Н.В. Художественное наследие в исследованиях В. Н. Перетца

Статья посвящена актуальной проблеме современности, которая поднимает вопрос о культурно-искусственном наследии в контексте творческой деятельности человека. Проанализировано научное наследие ученого, академика Владимира Николаевича Перетца.

Ключевые слова: В. Н. Перетц, культура, культурно-искусственное наследие, культурные памятники, творчество.

Надійшла до редакції 17.11.2014 р.

УДК 786.8(477)

В.В. Марченко

ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС ДОСЛІДЖЕННЯ АКОРДЕОННОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Акордеонне мистецтво України посідає гідне місце у світовій музичній культурі. Це підтверджують сформована система освіти акордеоністів і методика викладання, численні перемоги вітчизняних виконавців на престижних міжнародних конкурсах, наявність оригінального репертуару, функціонування акордеона в академічній, естрадній та побутовій сферах. Водночас здобутки вітчизняного акордеонного мистецтва розпорошені по статтях, навчально-методичних посібниках, окремих дисертаційних дослідженнях. Тому подальше виявлення й осмислення наукових надбань у сфері акордеонного мистецтва залишається провідним завданням усіх, хто займається цими проблемами.

Метою статті є аналіз наукової літератури з різних аспектів цього мистецтва та визначення основних напрямів наукових досліджень даного виду музичної культури.

Питання появи і розвитку акордеона частково висвітлено у працях А. Басурманова, В. Бичкова, М. Давидова, С. Іванова, М. Імханицького, А. Мірека та ін. Проблеми естрадно-джазової музики в акордеонно-баянному мистецтві України розкрито у роботі М. Черепанина і М. Булди. Окремі аспекти методики викладання гри на акордеоні розглянуто у працях М. Давидова, М. Кравцова, А. Мірека, Н. Попович, О. Салія. Творчість представників акордеонного мистецтва висвітлено у довідково-енциклопедичній літературі А. Басурманова, А. Душного, Б. Пица, М. Імханицького, М. Мірека, А. Семешка.

Дослідження вітчизняного акордеонного мистецтва розпочалося в другій пол. ХХ ст. Історії появи й розвитку акордеона і баяна у різних країнах світу присвячена праця видатного музикознавця А. Мірека «Из истории аккордеона и баяна» (1967 р.), де на основі архівних матеріалів, свідчень працівників фабрик із виробництва різних видів гармонік, аналізується історія розвитку інструмента, його поширення, створення перших шкіл гри на баяні та акордеоні, творчість відомих виконавців. Відзначимо, що поруч із розвитком акордеона і баяна в СРСР, автор простежує еволюцію цих інструментів у різних країнах світу (Німеччині, Італії, Бельгії, Франції, Австрії, Швейцарії, Чехословаччині, США), які мали істотний вплив на ствердження статусу цих інструментів [16]. Праця є першим ґрунтовним дослідженням в аналізованій сфері і стала поштовхом для подальших розвідок.

Продовженням попередньої є робота А. Мірека «...И звучит гармоника» (1979 р.), в якій досліджено шляхи і форми розвитку гармоніки з часу появи цього інструмента в Росії до 30-х рр. ХХ ст.; розглянуто «географію» поширення гармоніки, еволюцію виконавства, репертуар, форми удосконалення моделей інструмента, появу методичних посібників з оволодіння грою на гармоніках певних видів [18].

У роботі Е. Показанник «Аккордеон в семействе гармоник: история создания и формирования технико-конструктивных характеристик» (1999 р.) [22] висвітлюються етапи формування конструкцій сучасних акордеонів.

Велике практичне значення має й праця відомого російського мистецтвознавця М. Імханицького «История баянного и аккордеонного искусства» (2006 р.), присвячена становленню і розвитку гармоніки і, особливо, двом її найбільш досконалим видам – баяну і акордеону, в якій автор увагу приділяє розвитку виконавства останніх десятиліть, здійснює аналіз вагомих творів баянного і акордеонного репертуару, характеризує творчість видатних баяністів і акордеоністів, розкриває особливості розвитку професійної музичної освіти баяністів і акордеоністів в СРСР та за кордоном [12]. Цінним у роботі є уточнення загальновідомих свідчень, що стосуються історії гармоніки та її видів.